

ПЛАНИНИ И ВЪРХОВЕ С ИМЕНА НА БОЖЕСТВА

Автор: Валентин Йорданов

Възможно ли е върховете и реките в българските планински масиви *Рила*, *Пирин*, *Родопи* да оформят цяло общество от небесни богове, което в мистериите на култа да е било виждано в синхрон с планетите и съзвездията на небосвода и в зодиака?

Защо не, ако този феномен съществува и другаде по света. Например в *Средна Азия*, в планинския масив *Тян Шан* („Небесна планина“), източният хребет носи името *Тенгри даг*, а най-високият връх в него – *Кан Тенгри* (6995 м.). Или планинската верига *Урал*, образувала се според легендите от тялото на богатира *Урал*, паднал в битка със злия бог *Шулган*. Или пък планината *Атлас* (с връх *Тубкал* – 4167 м.) в *Северозападна Африка*, назована от незапомнени времена на титана *Атлас*, крепящ на плещите си небесния свод. Примерите са много: *Олимп*, *Алпи*, *Пиренеи*, *Анди*, *Кавказ*, *Арабат*, *Хималаи* (старото име е *Меру*).

И така, да се върнем в България. В *Западните Родопи* има конусовиден връх *Голяма Сюткя/Сутка* (2186 м.; според нас древното правилно название е било *Сутка*). В неговите недра криволича пещерата *Лепеница*, а от нея извира река *Лепеница* (в горното течение – *Бежаница*). Всички тези названия не са случайни: те са дадени от *жреческото племе беси* – обитатели на тези места от дълбока древност, пазители на херметичните мистерии на бога-родоначалник на траките *Дионис/Бакх*. Жените от това племе, поколения наред, са изпълнявали на всеки един празник през календарната година точно определени вакхически обряди.

Названието *Сутка* е свързано с името *Сутис/Сотис* на *Изида*, с което назовавали нейната звездна ипостаз – звездата *Сириус*. Освен това основата *сут/сот* е един от термините за обозначаване на *родилна утроба*. Само че *родилната утроба* е разбрана не само във физическия смисъл; тя е считана за врата между земния и небесния свят, трансформиращ преходник. Ето защо естествените конични и пирамидални образувания в планините, какъвто е връх *Сутка*, както и нарочно построенията за целта пирамиди, могили и кургани, играели ролята на специални места, които улеснявали отделянето, в 40-я ден след смъртта, на душата от тялото на починалия български кан, тракийски цар или египетски фараон, и прелитането ѝ през небесните порти на *Ра*, с оглед на нейното прераждане (**Книга на мъртвите на древните египтяни**. Второ издание. Превод в стихове от френски език Йордан Ватев. С., Изд. Хелиопол, 1994, глави: 1, 3, 9, 12, 17, 38, 60, 64 и др.).

Така че *Сутка* (Сут-Ка) означава „Двойник/образ на Сут [утробата *Сотис/Изида*]“. *Лепеница* („Хубавица“) и *Бежаница* („Бегълка“) са определителни имена-прякори на *бялата крава Йо* (*хатор Изида*), визиращи нейната красота, но също така и премеждието ѝ да бяга в люта зима, премръзнала и уморена до смърт, от Стършела на Хера (войнолюбеща Арес), за да спаси Дионис – плода на Зевс, – растящ в утробата ѝ. Едва тук, в пещерата, където се подвизавали трите мойри – богините на съдбата Клото, Лахесис и Атропа, от които се страхували дори самите богове, включително и Арес – Йо/Изида намерила закрила, спасение и утеха, и родила наследника на Зевс – следващия владетел на света.

Ако връх *Голяма Сутка* и река *Лепеница* са били посветени на Изида – майката на Дионис/Хор, то дали наоколо няма връх и река, назовани с името на нейната най-близка приятелка Нефтида? (сн. 1)

Снимка 1. Нефтида и Изида поставят маската на свещения овен върху мумията на Зевс-Амон (бащата на Дионис/Хор). Фреска в гробницата на Нефертари Меренмут, жена на Рамзес II (1279-1213 г. пр.Хр.).

Да, има! Върхът се издига като втора женско-майчина опорна точка на северозапад, отвъд *Разложкото поле* (древната планинска утроба Кав-Каз, т.е. *Кавказ*), в юго-източния дял на *Рила*. Това е връх *Нехтеница* (2002 м.), под който, в едноименна местност, протича река *Нехтеница* (наричана още *Баненска река*), излизаща от *Рибното езеро*. Река *Нехтеница* се влива в река *Бяла Места*, в миналото – *Нехта* или *Нехтос*. Интересно е да се отбележи, че в района има скални светилища, като по камъните и плочите на долмените, кромлехите и другите соларно-звездни древни съоръжения, са издълбани множество символи. /Илиян Бучков. Пътеводител на древностите край град Якоруда. Рудниците на бесите. – В: сп. Горгони, кн.1, 2016, с. 95/.

Реката със съвременно име *Места* наистина е била наричана в древността *Нехта/Неста* или *Нехтос/Нестос*. В долното ѝ течение имало тракийски град, който по римско време носел името *Nicopolis ad Nestum* (буквално „Победният град на [река] Неста“), име, засвидетелствано в откритите надписи. Днес останките му се намират край село *Гърмен* и град *Гоце Делчев*.

Източник на река *Бяла Места* (в горното течение – *Казанишка река*) са езерата в разположената малко по на север високопланинска котловина *Казана*, една по-малка от *Разложкото поле* планинска утроба (*каз*).

Според нас топо-хидронимът *Нехтеница* е българска форма на египетския антропоним *Нефтис* (*Нехтис*) и неговия елински аналог *Нефтида* (*Нехтида*). Смятаме, че тази фонетична идентичност има митологично основание, а именно, че *Персефона/Нефтида* – съпругата на *Хадес/Сет* и господарката на *Долната земя* – е била олицетворявана от *траките-беси* с върха *Нехтеница* и едноименната река и местност, през която реката протича.

С подземния свят са свързани поредица свещени термини, образувани на основата на групата **хт**: *Нихта/Никта* – богинята „Нощ“, *Хтония* – едно от имената на Земята *Гея*, майка на титаните, обител на живите и мъртвите (**сн. 2, 3**); *Ерехтоний* („Изправил се от земята“) – син на *Гея* и митичен цар на гр. Атина; *хтони* – „земен“, *хат/хата* – „дом“, „храм“, но също така биологично тяло (жена), преносно „утроба“, която може да вмести друго тяло (дете); *хет* – финикийската буква с графика **𐤇**, производната гръцка „ита“ **Η** и латинска „ха“ **H**, както и японският иероглиф **𐤇**, със значение *Джа* или *Джи* (*Гея*); *хутор* – група къщи, село; *хатор* – богиня-майка, изобразявана като крава; *хетера* – „многообразна“, „разнолика“; имало е жрица с име *Хетера* в храма на *Кибела* в гр. *Ефес*, по-късно *хетери* били наричани независими интелектуалки, компаньонки на прочути мъже; *хитон* – древна дреха от вълна или лен; старобългарският глагол *хотяти* (*не хотяти*) – „искам“ („не искам“). Ще добавим, че в двуединното същество *Уран-Хтония*, *Уран* е аспектът „горе“, „топло“, „светло“, „дух“, а *Хтония* – „долу“, „хладно“, „тъмно“, „тяло“.

Снимка 2. Керамична статуетка от селищна могила Пазарджик на Богинята-майка Гей-Хтония, с връзани знаци върху нея. РИМ - Пазарджик, началото на V хил. пр.Хр.

Снимка 3. Начелник с набузници от кургана Голяма Цимбалка в Приднепровието. IV в. пр.Хр. Артефакт от т.нар. „скитско изкуство“, съхраняван в Ермитажа. Хтоничното начало и здравата връзка със земята са подчертани посредством краката на Богинята, които слизат надолу във вид на извиващи се змии.

Павзаний (~110~180 г.) пише, че родопският мист и певец Орфей предал на старейте в Спарта култа на *Деметра Хтония* /**Описание на Елада**, кн.III, 14, 5. – В изданието: **Павзаний**. Описание на Елада. Кн. I-V. Превод от старогр. Валерий Русинов. Институт по тракология при БАН. С., ИК „Рал Колобър“, 2004/.

Тук определението *Хтония* със сигурност визира дъщерята на Деметра – Персефона, наричана в Египет Нефтис (Нефтида), – тъй като тя била дадена от баща си Зевс/Озирис за съпруга на чичо си Хадес/Сет, господаря на *Долната земя*.

В състава на топо-хидронима *Нехтеница*, думичката **не** се явява синоним на *ад*, т.е. „свят“, „общество“, но и *Ад*, *Адад*, *Адес* – името на съпруга на богиня Нефтида. Синонимната форма **не/ни** е етимологически свързана с името *Нил* – Ни-Ил („Бог Ни“) на същия Хадес/Сет, с което е названо неговото водно превъплъщение – река *Нил*. Думичката *ад*, произлязла от името *Адес/Хадес/Аид*, както и думичката **ни**, от която е дошъл хидронимът *Нил*, означават едно и също – „долна земя“, „ад“, „свят на земните хора“. Също така и в българското название *Нехтеница/Нехтида* морфемата **не** значи „свят“, а морфемата **хт** – „земя“ и така се получава значението „земен свят“, в женски род – „земна популация“.

Очевидно иде реч за особено място в планината *Рила* – територия на потомците на богиня Нефтида, подразбирана като майка на тленните тела на боговете и хората; именно този смисъл бил вложен в нейното име.

Съществува възможност за образуване на *Нехтеница* от *Нестеница* („с“ минава в „х“ при трета палатализация), тъй като в античността е ползван също така хидронимът *Нестос*. Няма обаче исторически данни за обитаване на района от земеделски и скотовъдни племена, които да почитат братята-близнаци *Нестя*, единият от които отец на земеделците, а другият – на скотовъдците. Напротив, тук живеели божествени потомци-жреци – племената *меди* и *дии*, наричани с общия етноним *беси*. Така че натежава тезата към формата на името *Нехтида/Нефтида*.

Важно е да обърнем внимание на семантиката на името на богиня *Никта* („Нощ“) и на етимологично свързаните с това име думи „нищо“ и „никой“.

Богиня *Никта/Нухта* (Нукта/Нухта) е едно от изначалните божества – деца на Хаос, наред с Уран, Гея, Ереб („Мрак“), Ерос и Тартар. Седалището ѝ се намирало в подземния свят (Тартар), където *Никта* („Нощ“) и дъщеря ѝ Хемера (Немера – „Ден“) се сменяли. *Никта* била изобразявана като млада жена, държаща кръгла или частична луна (полумесец) – своя планетен и астрологичен образ.

Ставайки владетелка на Долната земя след епохата на *Никта*, богиня Персефона е получила в Египет името *Нехтис/Нефтис*, наподобяващо името *Нухта/Никта* на нейната предшественица. Нощната тъмнина отнема видимостта на нещата, затова понятията „нощ“, „нищо“ и „никой“ са назовани в различните езици с думи, образуващи една група с обща основа. „Нощ“: *никта* (гр.), *naktin* (пруски), *ношть* (ст.-българ.), *ночь* (рус.), *нощ* (българ.). „Нищо“: *nichts* (нем.), *nothing* (англ.), *ничто* (рус.), *нищо* (българ.). „Никой“: *никто* (рус.), *никой* (българ.) /В.Ф.Кривчик, Н.С.Можейко. Старославянски език. Минск, Вышэйшая школа, 1985, с. 79/.

Но да продължим нашия обзор на българския планински ландшафт. Вляво над женския връх *Нехтеница* (2002 м.) – природно-релефен образ на богинята-майка Персефона/Нефтида, се издига планината *Рила* с двойния първенец – връх *Мусала* (2925 м.) и връх *Малък Мусала* (2902 м.), възплъщение на близнаците-отци Хелиос /Ра/Мардукан и Кронос/Геб (дядо на Персефона/Нефтида). Вдясно над *Нехтеница* стои върхът на нейния съпруг Хадес/Сет – *Дяволски връх* (2417 м.), близо до който е и връх *Пъклица* (2345 м.). Планината *Пирин* (Орбелус=„Красивия Хор“), с първенец връх *Вихрен* (2914 м.), старо име *Ел тепе* (т.е. „Божи връх“), била метаморфоза на бога-син и отец Дионис/Хор. Под връх *Вихрен* има седловина *Кабата* (2535 м.), а такава, със същото название, има и под споменатия в началото на тази статия връх *Голяма Сутка* (*Нуса*; 2185 м.), посветен на Дионисовата майка Изиди (сн. 4).

Ако съединим по въздушна линия трите върха – *Вихрен*, *Голяма Сутка* и *Нехтеница* – ще получим равнобедрен триъгълник с основа линията между първите два. Този триъгълник огражда просторната планинска котловина (казан), обитавана от потомците на изброените богове, жреческото племе *беси*. Изобилието от скални светилища, капища и оброчища, посветени на тези богове, майки и отци, потвърждава нашата теза.

Снимка 4. Карта на Разложкото поле, оградено на северозапад от планинския масив Sercina (дн. Рила), на югозапад от планинската верига Orbelus (дн. Пирин) и на изток от масива Rangeus (дн. Западни Родопи). Античните названия на трите планински масива са посочени в „Карта на древна Тракия“ на Абрахам Ортелиус от 1585 г. /Атлас „Българските земи в европейската картографска традиция (III-XIX в.)“. Съставител **Димитър Стоименов**. Център за изследвания на българите, Държавна агенция „Архиви“, ИК ТАНГРА ТанНакРа. С., 2008, с. 453, 454/.

Западно от връх *Нехтеница* се издигат *Лопатишки връх* (2530 м.) и връх *Лопатица* (1924 м.). Етимологията на тези имена на пръв поглед идва от „лопата“, обаче ние смятаме, че произлиза от „патица“. Защо?

В името *Лопатица* префиксът *ло* идва от *ал* – „бог/богиня“. В миналото вероятно са казвали *Ал-патица*, т.е. „Богинята-патица“. Очевидно трите върха са били считани за превъплъщения на три богини, които са имали птичи ипостазии. Нефтида/Персефона през студения сезон живеела в долния свят, а през топлия – в горния свят, превръщайки се в *Перса* – „Дива гълъбица“ (Гугутка). Българите в Азия я наричали *Аби Таймър*: „Майка Яребица“, като освен „Яребица“, Тай-Мер значи „Небесна майка“. Нейната дъщеря Мемфида/Лизианаса I/Су Анас, която станала съпруга на Дионис/Хор, приемала образа на патица. Дъщерята на Мемфида и Хор – Лизианаса II/Аби Байгул, – унаследила и тя патицата като свой зооморфен образ, но освен това умеела да се превръща в риба.

Виждаме как духовете на свързаните в семейства богове обитават съседни върхове: южно от връх *Нехтеница* (богиня Нефтида) се издига *Лопатишки връх* (дъщеря ѝ Мемфида), а още по на юг – връх *Ел тепе/Вихрен* (Хор, мъжът на Мемфида). Източно от *Лопатишки връх* се намира връх *Лопатица* (Лизианаса II, дъщеря на Хор и Мемфида).

Названието *патица* има сакрално естество и това проличава от неговата етимология. Думи, съдържащи групата **пт**: *патица*, *птица*, *полет*, *път*, *патица*, *паутина* (рус. – „паяжина“), *патос*, *патия*, *лопатар* (елен), *лопата*, *ла-*

тинските *pateo* („отворен съм“), *patior* („търпя“, „понасям“), *patera* (паница за жертвоприношение), *pater*, *patron*, *Потния Терон* (синоним на Богинята-майка), *Потос* (Богът-отец във финикийската доктрина за Сътворението), *потен-тен*, *потомък*, *пот*, *потир*, *пет*, *петел*, *петрос* (гр., „камък“), *петрол*, *Питон* (пазителят на светилището в Делфи), *Пития* (пророчицата на Делфи), *пить* (рус., „пия“), *питие*, *пита* и, разбира се, египетското божество *Пта* или *Птах*.

Птах е ефирна еманация, самопроизвела от себе си своето материално копие – първоотеца Атон/Атум/Тун. Атон/Атум (слънце-небе) се изявил не само като биологичен баща, който родил боговете, но и като ваятел, създател, демиургичен земен бог, който умее да отваря пътя на нематериалните идеи, желания, мисли и да ги проявява и въплътява във физически форми.

Съдейки по общата основа *пт*, водната птица *патица*, разбирай *богинята-патица* (сн. 5), вероятно била считана за последователка на духовния отец *Пта*, защото тя не само е породила като майка своя род и народ, а е възпитала потомците си как да се организират в образцово общество, за да живеят в хармония с природата и помежду си.

Снимка 5. Процесия от жрици на Лизианаса/Мемфида, носещи нейното превъплъщение – свещената патица. Египет, ранен период, около 1950 г. пр.Хр. Артефакт, изложен в Лувъра. Фото автора.

Дори в средните векове някои благородници-рицари приемали *богинята-патица* за своя настояница и закрилница и затова поставяли нейното пластично изображение върху шлемовете си (сн. 6). Така, както други рицари с висок произход украсявали шлемовете си със зооморфните образи например на Дионис – *черен козел*, или пък на Кронос – *елен*.

Снимка 6. Фигура, представяща рицаря Томас де Бошам, граф Уорвик. Англия, XIV в. Фото автора. Уорвик е една от най-старите графски фамилии в Англия. Това име са носили две личности, баща и син: Томас де Бошам, 11-ти граф Уорвик (1313-1369 г.) – маршал на Англия, участник в битките при Креси (1346 г.) и Поатие (1356 г.); Томас де Бошам, 12-ти граф Уорвик (1339-1401 г.) – висш офицер на крал Едуард III.